

امام حسین علیه السلام در اشعار شاعران شافعی مذهب

حجت الاسلام والمسلمین دکتر احمد فلاحزاده*

اشاره

شافعی نام یکی از مذاهب اهل سنت است که پیروانش بیشتر در بخش‌هایی از حجاز و شام، مصر، یمن، مناطق کردنشین (ایران، عراق، ترکیه، سوریه)، قفقاز، آفریقا، جنوب آسیا و آسیای جنوب شرقی زندگی می‌کنند. شافعیان از دیرباز به پیوست علاقه شخصی محمد بن ادریس شافعی (پیشوای شافعیان) به امام حسین علیه السلام، آنان نیز به اهل بیت و مخصوصاً امام حسین علیه السلام علاقه وافری از خود نشان داده‌اند. نوشتار حاضر در پی بررسی شاعران شافعی مذهب و به دست آوردن اشعار آنان درباره امام حسین علیه السلام و رخداد کربلاست. شعر شاعران شافعی مذهب درباره امام حسین علیه السلام در سه بخش ذیل تنظیم شده است: ۱. شاعران فارسی سرا، ۲. شاعران کردی سرا، ۳. شاعران عربی سرا.

امام حسین علیه السلام در شعر شافعیان فارسی سرا

شعر، بازتاب زندگی فردی و علایق شخصی شاعران است. میان مذاهب اسلامی، به طور ویژه محمد بن ادریس شافعی که فقیهی اخلاق گرا بود،^۱ به شعرهای اهل بیت اش شناخته می‌شود. میان پیروان او نیز به تبع وی شاعرانی بودند که اهل بیت را ستوده‌اند. میان شاعران فارسی زبان شافعی مذهب می‌توان به سعدی، حافظ، خواجوی کرمانی و برخی دیگر اشاره کرد که به دلیل

* استادیار دانشگاه ادیان و مذاهب اسلامی قم.

۱. ریم ایوب محمد، المضامین الاجتماعية فی شعر الامام الشافعی دراسة اجتماعية - تحليلية، ص ۵۷۳.

علاقه به اهل بیت آنان را سنی دوازده‌امامی نیز گفته‌اند.^۱ در این پژوهش در بخش شاعران فارسی‌سرا، تنها به شاعرانی اشاره می‌شود که شهرت آنها به پیروی از شافعی مورد خدشه نیست و از سوی دیگر از شهرت کمتری برخوردارند.

شاعران اهل سنت جنوب کشور که بر مذهب شافعی هستند، اشعار فراوانی درباره امام حسین علیه السلام سروده‌اند. شمار سرودگان ایشان به قدری زیاد است که مسعود هوشمند تنها توانسته است شعرهای حسینی شاعران بستک از شهرهای هرمزگان را در کتاب او هم حسینی است: سروده‌هایی از شعرای اهل سنت بستک هرمزگان گردآوری کند.^۲

از معروف‌ترین شاعران شافعی هرمزگانی، ملا محمد نامی فتوحی (۸۱۰ - ۹۲۱ ق) اهل بستک، اولین شاعری است که در مرثیه امام حسین علیه السلام در قرن نهم شعر سروده است. وی قاضی، مدرس، امام جماعت و جمعه بود. در یکی از سروده‌هایش درباره امام حسین علیه السلام دلداگی خود را این‌گونه به تصویر کشیده است:

ای طلعت تو مطلع انوار یا حسین	الحق تویی خلاصه ابرار یا حسین
ذات تو جوهر درج کرامت است	دارم من از صفات تو اخبار یا حسین
تا مبتلا به بادیه کربلا شدی	مشهور شد به وادی خون خوار یا حسین
در حیرتم که فوج ملائک نریختند	خاک سیاه بر سر اشرار یا حسین
مردم ز غصه کاش در آن دور بودمی	تا کردمی به خصم تو پیکار یا حسین ^۳

از دیگر شاعران هرمزگانی، حاجی مصطفی خان (۱۲۳۵ - ۱۲۹۹ ق) ملقب به فایز بستکی، حاکم بستک و جهانگیریه بود که بنا بر نسب نامه‌ای که منسوب به ایشان است، وی از نسل عبدالله بن عباس بن عبدالمطلب، عموزاده حضرت علی علیه السلام است. او در شعری ماه محرم را این‌گونه وصف می‌کند:

۱. علی امینی‌زاده و محمدعلی رنجبر، «تسنن دوازده‌امامی خراسان (در سده‌های هشتم و نهم هجری)؛ زمینه‌ها و علل»، ص ۶۵؛ رمضان جماعت و پوراندخت جدیدی، «عوامل مؤثر بر شکل‌گیری و گسترش تسنن دوازده‌امامی و تأثیر متقابل آن با تشیع در قرن نهم هجری»، ص ۱۴۷.

۲. نک: مسعود هوشمند، او هم حسینی است: سروده‌هایی از شعرای اهل سنت بستک هرمزگان.

۳. سهراب سعیدی، «بررسی جایگاه عاشورا در شعر اهل سنت هرمزگان»، ص ۲۴ - ۲۵.

برگ عزا ساز کن ماه محرم رسید
جبه اطلس بکن جامه نیلی بیوش
شد به سر ایام عید، ماه عزا را ببین
زین غم از حد فزون، از دل لبریز خون
دیده دوران ندید آنچه رسید از یزید
موسی عمران ز تن چاک زده پیرهن
مرکب شادی برفت قافله غم رسید
جام می از کف بنه نوبه ماتم رسید
با رخ چون کهریا، با کمر خم رسید
خون ز دو دیده روان گشت سوی یم رسید
بر سر شاه شهید بر دگری کم رسید
بهر عزا خوانیش عیسی مریم رسید

از دیگر شاعران شافعی مذهب فارسی سرا، سیدنهضت حسینی نژاد (۱۳۰۳ - ۱۳۹۸ ش) شاعر اهل تالش (گیلان) بود که شعر زیر را در رثای امام حسین علیه السلام سروده است:

ره به سوی کربلا دارد حسین علیه السلام
شهریار پاسدار دین حق
لشکر از خیف و منی دارد حسین
شاهباز شاهد بزم بلا
عزم کوی نینوا دارد حسین
سرفرازان می رود تا سر دهد
کاروانی پربلا دارد حسین
یادگار پاک نسل فاطمه علیها السلام
هر دو عالم خون بها دارد حسین
عصمتی از مرتضی دارد حسین
آیت لطف خداوند کریم
رایتی از مجتبی دارد حسین
قامت عباس او از پا فتاد
لعنتی بر اشقیا دارد حسین^۱

امام حسین علیه السلام در شعر شافعیان کُردی سرا

مناطق کردنشین ایران، عراق، سوریه و ترکیه، یکی از مراکز جمعیتی اهل سنت شافعی به شمار می روند. البته در برخی از این مناطق، شیعیان نیز در قالب توده های متراکم زندگی می کنند تا جایی که در برخی از شهرها، جمعیت شیعیان از شافعیان بیشتر است، مانند شهر بیجار در استان کردستان. با این وجود همزیستی مسالمت آمیز میان شیعه و سنی در این مناطق الگویی چندصدساله را در اختیار نهاده است. شافعیان شاعر در مناطق کُردی از دیرباز علاقه بسیاری به

۱. سیدنهضت حسینی نژاد، تالش نامه، ص ۳۰.

امام حسین علیه السلام از خود بروز داده‌اند و چکامه‌های فراوانی درباره آن حضرت سروده‌اند. میان شاعران کُرد شافعی افرادی مانند علامه سید عبدالرحیم (۱۲۲۱ - ۱۳۳۰ ق) معروف به «مولوی کرد»، ماموستا صالح حریق (۱۲۳۰ - ۱۲۸۶ ق) و ملاحسن دزلی (۱۲۷۵ - ۱۳۶۵ ق) از عالمانی بودند که اشعاری درباره امام حسین علیه السلام به زبان کردی سروده‌اند.^۱ اما برخی از شاعران هم به کردی و هم به فارسی شعر گفته‌اند؛ مانند ملاعبدالله زیور (۱۲۹۱ - ۱۳۶۹ ق) از عالمان سلیمانیه که یک مثنوی به فارسی به نام «داستان سوزناک کربلا» سروده است که بالغ بر ۲۶۰۰ بیت است. او در این اشعار گام به گام ماجرای کربلا را شرح می‌دهد؛ برای مثال وی در ابیات پایانی کتابش این‌گونه می‌سراید:

چشائید شهد شهادت به شاه سیه شد به ماتم رخ مهر و ماه
 پروبال خود زد بر آتش ملک جهان تیره شد از زمین تا فلک
 ندیده است نشنیده کس این خبر نگردد دلش چاک چاک از اثر
 در آن بادیه از وحوش و طیور فتادند در تنگنای تنور^۲

از دیگر سرایندگان کُرد، می‌توان از مولانا خالد نقشبندی (۱۱۹۳ - ۱۲۴۲ ق) از عالمان شهرزور کردستان عراق یاد کرد که او نیز در مناجات‌نامه‌ای به فارسی آورده است:

یا رب به خون ناحق سلطان کربلا کز وی کنار چرخ به خونابه احمر است^۳

اما از نامدارترین شاعران کرد عراقی، باید شیخ رضا طالبانی کرکوکلی (د ۱۳۲۷ ق) را یاد کرد که صاحب اشعاری به کردی، فارسی، عربی و ترکی است. میان اشعارش این چکامه معروف او در مدح امام حسین علیه السلام پرآوازه است:

لافت از عشق حسین است و سرت بر گردن است

عشق بازی سر به میدان وفا فکندن است

گر هواخواه حسینی ترک سر کن چون حسین

شرط این میدان به خون خویش بازی کردن است

از حریم کعبه کمتر نیست دشت کربلا

۱. شاهرخ اورامی، ولای حسین، مجموعه اشعار شعرای کرد اهل سنت، ص ۱۹ - ۲۲.

۲. همان، ص ۱۵۸.

۳. همان، ص ۳۴.

امام حسین علیه السلام در اشعار شاعران شافعی مذهب ■ ۳۷

صد شرف دارد بر آن وادی که گویند ایمن است

سَنِّیم سَنِّی، و لیکن حبّ آل مصطفی

دین و آیین من و آباء و اجداد من است^۱

از دیگر شاعران کرد عراقی، باید نام ملامحمد فرزند ملاعثمان بالخی معروف به ماموستا محوی (۱۲۵۲ - ۱۳۲۵ ق) را به میان آورد که از عراق به ایران آمد و پس از تحصیل در دارالاحسان سنندج و مدرسه دینی مهاباد، پس از اندی به فارسی این شعر را سروده است:

کرد او گذر به خاک من خفته در بلا شاه آمد از برای زیارت به کربلا
با آنکه جز بلاش ز بالا ندید باز خواهد دل از خداهش حمایت ز هر بلا
گر در رخس بدید منجم چو خال و خط گفت الحذر، غنوده به دور قمر بلا
پا به حذر گذار درین ره تو «محویا»: راه محبت است بلا خفته بر بلا^۲

از دیگر شاعران شافعی کردتبار، سیدمحمد باقر حیرت سجادی (۱۲۹۴ - ۱۳۴۱ ش) از سادات کلجی اورامان سجادی و از سلاله پاک امام حسین علیه السلام را می توان نام برد. او نیز از شاعران ادب کلاسیک کردستان بود که در ۴۷ سالگی در سنندج درگذشت. وی در وصف امام حسین علیه السلام چنین سرود:

ای مظهر جمال حق ای حضرت حسین ای نقد عشق خاک تو بر کائنات دین
ای آن که بارگاه تو چون همت رسول برتر ز وهم بی و بعد مشرقین
بهر شهادت تو شهادت زجان بسی بر عرصه خیال برانداخت کعبتین
از استماع قصه تو بود نینوا یا بد مذاق خلق بهر حین، طعم حین
کوبند سر بخاک پدر مرده سان همی اندر فراق روی تو هر شام، نیرین^۳

امام حسین علیه السلام در شعر شافعیان عربی سرا

۱. همان، ص ۲۵۲ - ۲۵۳.

۲. همان، ص ۲۴.

۳. عشق به حسین علیه السلام در اشعار شعرای گُرد اهل سنت، قابل دسترسی در:

بخش قابل توجهی از شاعران عرب‌زبان با مذاهب مختلف در رثای امام حسین علیه السلام اشعار جان‌گدازی سروده‌اند. جمعی از آنها را نویسنده سرشناس عراقی، سیدجواد شبر (۱۳۳۲ - حدود ۱۴۰۲ ق) در کتابش معرفی کرده است.^۱ در ادامه به برخی از شاعران شافعی مذهب اشاره می‌شود.

پیش از هر چیز شایسته اشاره است که محمد بن ادریس شافعی خود این چند بیت شعر را در رثای امام حسین علیه السلام سروده است:

فمن مبلغ عنی الحسین رسالۃ	وان کرهتها انفس و قلوب
ذبیح بلاجرم کان قمیصه	صبیغ بماء الارجوان خضیب
وللسیف اغوال وللرمح رنة	وللخیل من بعد الصهیل نحیب
تزلزلت الدنیا لآل محمد	و کادت لهم صمّ الجبال تذوب...
نصلی علی المختار من آل هاشم	و نوذی ابنه انّ ذالغریب ^۲

میان شاعران شافعی مذهب، شاعر برجسته مصری ابومحمد جمال‌الدین عبدالله شبراوی (۱۰۹۱ - ۱۱۷۱ ق) که فقیه و یکی از ائمه هفت‌گانه شیوخ الازهر بود، در کتاب الانحاف بحب الاشراف یک بخش را به «مشهد رأس الحسین» (مکان سر مبارک امام حسین علیه السلام) در مصر اختصاص داده است و کرامات مربوط را نقل می‌کند و در ادامه اشعاری را در این‌باره سروده است:

لک فی الحشرِ یاحسینُ مقامٌ	ولأعداکَ فیهِ خزیٌّ و طردٌ
یا کریم الدارین یا من له الدهرُ	علی الرغیم من یعانُدُ عبدٌ
أنتَ سیفٌ علی عداکَ ولکن	فیکَ حلمٌ وما لفضلكَ حدٌ

در قصیده دیگری نیز این چنین سروده است:

یا سبط طه یا حسین علی	ضریحک المأنوس منی السلام
مشهدک السامی غدا کعبۃ	لنا طوافٌ حوله واستلام
بیتٌ جدیدٌ حلّ فیهِ الهدی	فصارَ کالبیت العتیق الحرام ^۱

۱. نک: جواد شبر، أدب الطّف أو شعراء الحسین علیه السلام.

۲. محمد بن ادریس شافعی، دیوان الامام الشافعی، ص ۸۲ - ۸۳.

از دیگر شاعران مصری که در مدح امام حسین علیه السلام اشعار زیبایی سروده‌اند، باید از احمد شوقی (۱۸۶۸ - ۱۹۳۲ م) یاد کرد که پیشگام ادبیات مدرن در آن کشور با نوشته‌هایی در قالب شعر حماسه‌ای به سبک ادبیات سنتی عربی بود. اجداد او از شافعیان سلیمانیه عراق بودند. او در یکی از اشعارش درباره امام حسین علیه السلام چنین سروده است:

هذا الحسینُ دمه بکربلا روى الثرى لما جرى على ظما
واستشهد الأقماءُ أهل بيته يهوون في الترابِ فردى وئنا
ابن زياد ويزيدُ بغيا واللهُ والأيامُ حربٌ من بغى
لولا يزيد بادئاً ما شربت مروانُ بالكأسِ التي بها سقى^۲

در ادامه شایسته است از «معروف عبدالمجید» نام برد که در مدح امام حسین علیه السلام اشعاری سروده است. او سال ۱۹۵۲ میلادی در قاهره به دنیا آمد، فوق لیسانس خود را از دانشگاه الازهر در «زبان سامی» دریافت کرد و بعدها به ایران آمد و مدتی به تدریس در دانشگاه‌های تربیت معلم و امام صادق علیه السلام در ایران اشتغال داشت. وی اکنون با صداوسیماى جمهوری اسلامی همکاری می‌کند. او اشعار فراوانی سروده است که شعر معروفش در رثای حسین علیه السلام «موتة المثل» مرگ آرمانی نام دارد.

اموت مثل شجرة...! / ممتدة الجذور فى الخواء / هاربة الأغصان فى الفضاء / جامعة الصهيل
فى السماء يتيمة الأوراق و الثمار / والتباهة محرومة الرجوع و البداء / مفجوعة... كآهة...!
مضطرة دهرًا...

مرگ مانند درختی پرشاخ و برگ و پرباری است که ریشه‌های خویش را در نیستی و فقر استوار کرده است و سر به آسمان می‌ساید و با این وجود برگ‌ها و میوه‌هایش یتیم و خودش چونان آه، مصیبت‌زده و داغدار است.

حلم، و وردة، و أغنيّة و هداة، و حكمة / و أمسيّة و فضل أمنيّة لا حتفى بمقدم القمر / و أنثر
الميلاد فوق ماتم الشجر / و أكشف التراب عن قلوب من حجر...! / من لى بضجة من المطر

۱ محمد الصفار، الإمام الحسين فى الشعر المصرى، قابل دسترسى در:

<https://imamhussain.org/arabic/6964>

...؟! / لأمسح الأستار عن عيون زاوية كنبته الصّبار / فی مقابر المجوس كسكتة الشتاء / تحت
ظلة الشّمس / كموتة التّجوم فوق مخدع العروس!؟

ای زمانه سنگدل فرصتی ده! / صبر و گلی، ترنم و ترانه‌ای، آرامشی، حکمتی، غروبی و
آرزویی دراز تا آمدن ماه را جشن بگیرم و میلاد را بر مجلس عزای درخت نثار کنم. / من به دنبال
برگرفتن غبار از دل‌های چون سنگ هستم / سیلابی از باران می‌طلبم تا پرده‌ها را از چشمان
بی‌فروغ بی‌بصیرتان بگیرم... / آن جان‌های بی‌عشق و حرارت به خارهایی می‌ماند که در مقبره
خلوت و بی‌روح مجوس می‌روید / یا سکوت سرد زمستانی است که از شعاع پرفروغ خورشید
حرکتی در آنها پدید نمی‌آید / همه چیز و همه چیز سرد و بی‌روح و در خواب و خموش است،
حتی ستارگانی که بر بالش عروسان فرومی‌ریزند، گویا مرده‌اند.

اموت موتة المثال...!! / و تو صد العيون والآبار / تصمت المياہ...! / ويرفع المفتاح / کی يظل
دائما رهين جعبة الإله...

من به مرگی آرمانی می‌میرم / مرگی ممتاز و یگانه و از سوی دیگر دردناک و برانگیزاننده! /
پس از چنین مرگ آرمانی و عطشناکی است که چشمه‌ها و چاه‌ها بسته می‌شوند و آب‌ها از
خجالت سکوت اختیار می‌کنند و کلید این شهادت ناب در گرو جعبه اله قرار می‌گیرد.

وانمحي انا... / كرصعة مضيئة / ضلّت طريقها السّحريّ نحو وجنة اللّیالی...

من مانند آن گودی درخشان که راه خویش را در گونه‌های شب گم کرده است، در شب
ظلمانی ستم و در غوغا و هجوم او ناپدید گردیده‌ام.

أموت مرّتين و الماء في الأناهار... في دلال مشرک ينأى مع المدى المخيف ساحبا في اثره الیدين
... اموت ... موتة الحسين...

من دوبار می‌میرم!

آب در جوی‌ها با عشوه‌گری مشرکانه خویش مرا به خود می‌خواند و در همان حال در افقی
هولناک دور می‌شود.

در حالی که به دنبال خویش دستان تشنه را می‌کشاند.

من می‌میرم! در اینجا مرگی چون مرگ حسین باید؛ این مرگ با تشنگی و بی‌قراری همراه

است.^۱

۱. مرضیه محمدزاده، دانشنامه شعر عاشورایی، ج ۱، ص ۶۹۲ - ۶۹۵.

افزون بر مصر، در منطقه شام نیز شاعرانی به مدح امام حسین علیه السلام پرداخته‌اند. از میان شاعران شافعی سوریه می‌توان به نزار توفیق قبانی (۱۹۲۳-۱۹۹۸) دیپلمات، شاعر، نویسنده و ناشر سوری اشاره کرد که سبک شعری او ترکیبی از سادگی و ظرافت در بررسی موضوعات مختلف اجتماعی و از جمله مسائل دینی است. از جمله اشعار وی، این چکامه به نام «جلودنا مختومة بختم کربلاء» است:

مواطنون نحن فی مدائن البكاء / قهوتنا مصنوعة من دم کربلاء / حنظتنا معجونة بلحم کربلاء /
طعامنا .. شرابنا / عاداتنا .. ریاتنا / زهورنا .. قبورنا / جلودنا مختومة بختم کربلاء / لا أحد
يعرفنا فی هذه الصحراء / لا نخلة .. ولا ناقة / لا وتد .. ولا حجر / لا هند .. لا عفراء / أوراقنا
مریبة / أفكارنا غریبة / أسماؤنا لا تشبه الأسماء.^۱

غیر از مصر و سوریه، اهل سنت فلسطین نیز شافعی مذهب‌اند. میان شاعران فلسطینی، احمد دحبور (۱۹۴۶-۲۰۱۷ م) شاعری زبردست بود که پس از مهاجرت خانواده‌اش به لبنان و سپس به سوریه در ۱۹۴۸ در اردوگاه شهر حمص مخصوص پناهندگان فلسطینی بزرگ شد. وی شعر بلندبالایی در وصف کربلا سروده است. دحبور در مورد واقعه عاشورا بیشتر به تصویر خفقان موجود در جامعه و نفاق توجه دارد که در دل مردم وجود داشت.^۲ در قصیده معروفش به نام «العودة إلى کربلاء» چنین آمده است:

آتِ و یسبِقنی هوای / آتِ و تسبِقنی یدای / آتِ علی عطشی، و فی زوادی، ثمُ النخیل
فلیخرج الماءَ الدفینُ إلیّ، ولیکن الدلیل / یا (کربلاء) تلمّسی و جهی بمائک، تکشفی عطشَ القتیل
/ وتري علی جرح الجبین امانةً تملي خطای / وتري خطای قیل الوصولُ إلیک معجزةً وقیل
الأرضُ مغلقةٌ وقیل / و ذکرْتُ أنک لی، وإنَّ الکوَنَ یأکل من ثمارک ما عداي / فأتیتُ یسبِقنی هوای
/ لا تسألني وجهي الجديد عن الأحبة / كانوا رعاةً - بالثياب - وكانت الأسرارُ ذنبةً / كنا تبایعنا
على موتٍ یقیلک من عذاب الموتِ فی الأسر الطویل / فتقاسموا تمرَ النخیل ولم یمت أحدٌ سواي /
شاهدتهم، ومعی شهودي / أنت، والماء الذي یغدو دماً ودمٌ لدهم صار ماءً والنخیل.^۳

۱. شعراء اهل البيت، شعراء، نزار قبانی، قابل دسترسی در: <https://shoaraa.com/p8720>

۲. ریحانه ملازاده و زهرا فرید، «بازتاب مفاهیم دینی و عاشورایی در شعر پایداری احمد دحبور و نصرالله مردانی»، ص ۱۴۳.

۳. موسوعة الامام الحسين، کربلاء فی الشعر العربي، قابل دسترسی در:

دیگر شاعر نامدار شافعی مذهب اهل فلسطین، معین توفیق بسیسو (۱۹۲۶ - ۱۹۸۴)^۱ نام دارد که وی اهل غزه بود، ولی در مصر زندگی می‌کرد و در آنجا برای نخستین بار به جهان شعر وارد شد. او مقتل امام حسین علیه السلام را در قصیده‌ای به نام «القمر ذو الوجوه السبعة» (ماه هفت‌چهره) به نمایش می‌کشد:

رأيت في كربلاء / تحت رايه الحسين / سهيل سيفه مع الحسين / و فوق سيفه قصيده منقوشه /
في مدح قاتل الحسين

در كربلا دیدم او را / زیر پرچم حسین / شیبه شمشیرش با حسین بود / ولی روی شمشیرش
قصیده‌ای نقش بسته بود / در مدح قاتل حسین.^۲

بسیسو در شعر دیگرش با عنوان «العودة الی كربلاء» (بازگشت به كربلا) این واقعه را تا
حوادث معاصر دنبال و شعرش را این‌گونه آغاز می‌کند:

أت علی عطشى و فی زواتی ثمر النخيل / فليخرج الماء الدفين الی و ليكن الدليل / يا كربلاء
تلمسى وجهی بمائك تكشفي عطش القتيل / و ترى علی جرح الجبين أمانه تملی خطای.

تشنه‌کام می‌آیم و در توشه‌ام خرما دارم / باید آب نهفته را بیرون بیاورد و راهنما باشد / ای
کربلا، با آب گوارایت چهره‌ام را نوازش کن تا عطش کشته را ببینی / آن‌گاه بر زخم پیشانی، امانتی
را ببینی که گام‌هایم را هدایت می‌کند.^۳

دیگر شاعر شافعی مذهب، متوکل سعید صالح طه نزال (ز ۱۹۵۸ م) شاعر فلسطینی اهل
شهر قلقیلیه،^۴ دارای مدرک دکتری ادبیات است. او از پدرش شعر را آموخت. وی در شعرش با
نام «ما لم تقله العرافه للرئيس» (آنچه کاهن به رئیس جمهور نگفت) با استفاده از شیوه دور، از
شخصیت امام حسین علیه السلام استفاده می‌کند:

أبشركم بالبلد / و لا أي شيء بهذا البلد / سوى القتل سيّده و القود / و أنّ الذی سوف يبقی /
سيفتله ذله و الكمد / يقول: لماذا دماء الشوارع تسطح للآخرين / و كل قتيل هنا كربلاء تنوح / و
عنوان رعب.

۱. رقیه رستم‌پور ملکی و فاطمه شیرزاد، «صورة الشهيد فی شعر أحمد دحبور و معین بسیسو»، ص ۸۱.

۲. سیدالشهدا در شعر معاصر فلسطین، قابل دسترسی در:

<https://www.rajaneews.com/news/8896>

۳. همان.

۴. محمدتقی زندوکیلی و مرضیه قاسمیان، «کارکرد نمادهای سنتی در شعر متوکل طه»، ص ۱۸۴.

بشارت می دهم شما را به سرزمین / به هیچ چیز از این سرزمین / جز قتل آزادگان و بردگانش
و آن که زنده می ماند / ذلت و غصه می کشد او را / می گوید: چرا خون خیابان ها برای دیگران
پرتاب می شود / و هر کشته ای اینجا کربلایی است نوحه گر / و سرلوحه ترس دشمن.^۱

کتاب نامه

۱. امینی زاده، علی و محمدعلی رنجبر، «تسنن دوازده امامی خراسان (در سده های هشتم و نهم هجری)؛ زمینه ها و علل»، فصلنامه شیعه شناسی، دوره ۱۵، ش ۵۷، فروردین ۱۳۹۶ ش.
۲. اورامی، شاهرخ، ولای حسین: مجموعه اشعار شعرا کرد اهل سنت، قم: اشک یاس، ۱۳۸۹ ش.
۳. ایوب محمد، ریم، «المضامین الاجتماعية فی شعر الامام الشافعی دراسة اجتماعية - تحليلية»، مجلة اداب الرفادین، المجلد ۴۹، العدد ۷۸، ۲۰۱۹ م.
۴. جماعت، رمضان و پورانداخت جدیدی، «عوامل مؤثر بر شکل گیری و گسترش تسنن دوازده امامی و تأثیر متقابل آن با تشیع در قرن نهم هجری»، شیعه شناسی، دوره ۱۸، ش ۷۰، ۱۳۹۹ ش.
۵. حسینی نژاد، سیدنهضت، تالش نامه، رشت: نشر بلور، ۱۳۸۹ ش.
۶. رستم پور ملک، رقیه و فاطمه شیرزاد، «صورة الشهيد فی شعر أحمد دحبور و معین بسیسو»، مجلة لسان مبین، دوره ۴، ش ۱۰، ۱۳۹۱ ش.
۷. زندوکیلی، محمدتقی و مرضیه قاسمیان، «کارکرد نمادهای سنتی در شعر متوکل طه»، مجله ادب عربی، دوره ۱۰، ش ۱، خرداد ۱۳۹۷ ش.
۸. سعیدی، سهراب، «بررسی جایگاه عاشورا در شعر اهل سنت هرمزگان»، پژوهشنامه اورمزد، ش ۵۱، ۱۳۹۹ ش.
۹. شافعی، محمد بن ادريس، دیوان الامام الشافعی، ترجمه و تشریح: عبدالله صاحب کاپودروی، گجرات: نشر احمد دیولوی، [بی تا].
۱۰. شبّر، جواد، أدب الطّف أو شعراء الحسين عليه السلام، [بی جا]: دار المرتضی، ۱۴۰۹ ق.
۱۱. محمدزاده، مرضیه، دانشنامه شعر عاشورایی: انقلاب حسینی در شعر شاعران عرب و عجم، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۳ ش.

۱. سیدالشهدا در شعر معاصر فلسطین، قابل دسترسی در:

۱۲. ملازاده، ریحانه و زهرا فرید، «بازتاب مفاهیم دینی و عاشورایی در شعر پایداری احمد دحبور و نصرالله مردانی»، مجله کاوش‌نامه ادبیات تطبیقی، پاییز ۱۳۹۶ ش.
۱۳. هوشمند، مسعود، او هم حسینی است: سروده‌هایی از شعرای اهل سنت بستک هر مزگان، [بی‌جا]: حماسه قلم، ۱۳۹۲ ش.

سایت‌ها:

۱. خبرگزاری کرد پرس، عشق به حسین علیه السلام در اشعار شعرای کُرد اهل سنت، ۲۲ آذر ۱۳۹۰ قابل دسترسی در:
<https://kordestan.farhang.gov.ir/fa/news/24107>
۲. الصفار، محمد، الإمام الحسين في الشعر المصري، ۲۰۱۵/۰۲/۲۳، قابل دسترسی در:
<https://imamhussain.org/arabic/6964>.
۳. شعراء اهل البيت، شعراء سوريا، نزار قبانی، قابل دسترسی در:
<https://shoaraa.com/p8720>.
۴. موسوعة الامام الحسين، كربلاء في الشعر العربي، قابل دسترسی در:
<https://imamhussain.org/english/35319>.
۵. سیدالشهدا در شعر معاصر فلسطین ترجمه: حمیدرضا غریب رضا، ۱۲ بهمن ۱۳۸۷، قابل دسترسی در:
<https://www.rajanews.com/news/8896>.